

ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

ACCOUNTING AND CONTROL SUPPORT OF THE CASH MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

УДК 657

Кузькін Є.Ю.к.е.н., доцент,
директор Департаменту місцевих
бюджетів

Міністерства фінансів України

Семенець А.О.к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку, аудиту
та економічного аналізуХарківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-
економічного університету**Подгайченко К.Е.**

студентка

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-
економічного університету

У статті досліджено обліково-контрольне забезпечення управління грошовими коштами підприємства, що мають значну кількість відокремлених структурних підрозділів в умовах фінансово-економічної кризи та періоду переходу від фінансово-економічної кризи до сталого розвитку. Ця тема дослідження обумовлена економічним розвитком України в сучасних умовах. Під час управління грошовими коштами найбільше значення має методика планування, прогнозування, бюджетування, аналізування та контролювання грошових коштів в розрізі кожного відокремленого структурного підрозділу. Обґрунтовано доцільність проведення такої роботи централізованим чином, тому що тільки за такої форми організації робіт можна досягти комплексного та оптимального вирішення поставлених завдань. Розглянуто процес планування грошових коштів, в рамках якого доцільно розглянути процес притоку та відтоку грошових коштів за минулий відповідний період.

Ключові слова: грошові кошти, облік, контроль, аналіз, планування, бюджетування, підприємство.

В статье исследовано учетно-контрольное обеспечение управления денежными

средствами предприятия, имеющими значительное количество обособленных структурных подразделений в условиях финансово-экономического кризиса и периода перехода от финансово-экономического кризиса к устойчивому развитию. Эта тема исследования обусловлена экономическим развитием Украины в современных условиях. При управлении денежными средствами наибольшее значение имеет методика планирования, прогнозирования, бюджетирования, анализа и контроля денежных средств в разрезе каждого обособленного структурного подразделения. Обоснована целесообразность проведения такой работы централизованным образом, потому что только при такой форме организации работ можно достичь комплексного и оптимального решения поставленных заданий. Рассмотрен процесс планирования денежных средств, в рамках которого целесообразно рассмотреть процесс притока и оттока денежных средств за прошлый соответствующий период.

Ключевые слова: денежные средства, учет, контроль, анализ, планирование, бюджетирование, предприятие.

The article examines the accounting and control support of the cash management of an enterprise, which has a significant number of separate structural units in the context of the financial and economic crisis and the period of transition from financial and economic crisis to stable development. This research topic is due to the economic development of Ukraine in modern conditions. In cash management, the method of planning, forecasting, budgeting, analyzing and controlling funds in the context of each separate structural unit is of paramount importance. It is of decisive importance whether this work will be centralized (carried out at the level of the enterprise management apparatus), or whether it will be carried out in a decentralized manner (carried out at the level of each structural division). The work substantiates the expediency of carrying out this work in a centralized way, since, in the authors' opinion; only with this form of work organization can an integrated and optimal solution of the tasks set be reached, namely, achieving the highest financial results at the enterprise level as a whole. The paper considers the cash planning process, within which it is advisable to consider the process of cash inflow and outflow over the past relevant period. It is necessary to plan the amount of cash in the organization as a whole, and in its structural subdivisions, taking into account regional peculiarities, to take into account both internal and external cash flows. Making close-to-the-fact cash flow forecasts, daily, decadal, monthly, quarterly or cash flow forecasts from a certain period to the end of the year, is of great importance for forecasting the state of funds and the financial condition of an enterprise in order to make management decisions and achieve the highest results financial activities. When organizing the process of budgeting funds, it should be noted that along with the planning method of the achieved, a mandatory condition for the correct budgeting of cash flow is its compilation and coordination on the basis of the already prepared budget of income and expenses; budget investment costs and other interrelated budgets of the enterprise.

Key words: cash, accounting, control, analysis, planning, budgeting, enterprise.

Постановка проблеми. В умовах фінансово-економічної кризи виникає гостра необхідність розроблення на базі ефективного обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими коштами, що враховує специфіку роботи великих підприємств, що мають відокремлені структурні підрозділи. Однак як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі цій темі не приділено належної уваги. Сьогодні не існує загальноприйнятого визначення грошових коштів [3; 7].

В нормативно-правових актах наведено такі визначення грошових коштів. Відповідно до НП(С) БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [6]. У законі України «Про платіжні системи та переказ коштів в

Україні» зазначено, що кошти існують у готівковій формі (формі грошових знаків) або безготівковій формі (формі записів на рахунках у банках) [8].

Управляти грошовими коштами – це здійснювати їх планування, прогнозування, бюджетування, поточний облік і контроль, аналізування, а на підставі вищенаведених дій проводити оперативний вплив на бізнес-процеси задля оптимізації руху грошових коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі дослідження управління грошовими коштами було предметом досліджень представників різних наукових шкіл і напрямів. Під час вивчення цих питань автори використовували праці таких вчених, як І.О. Бланк [1], О.Є. Дахнова, Т.Е. Городецька,

А.О. Семенець [2], Л.В. Івченко [3], О.В. Мартякова [4], О.В. Побережець [7], В.В. Сьомченко [9], Д.М. Тюріна, М.А. Шум [10]. Незважаючи на численні публікації із зазначеної теми в науковій літературі, наявність нормативно-правової бази та практика діяльності підприємств вимагають визначення сучасних напрямів підвищення ефективності обліку й контролю грошових коштів на підприємствах. Під час управління грошовими коштами найбільше значення має методика планування, прогнозування, бюджетування, аналізування й контролювання грошових коштів в розрізі кожного відокремленого структурного підрозділу. Визначальне значення має те, як буде виконуватися ця робота: централізовано (на рівні апарату управління підприємством) або децентралізовано (на рівні кожного структурного підрозділу).

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесів організації бухгалтерського обліку й контролю грошових коштів на мікрорівні з урахуванням умов сучасної вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на те, що йдеться про управління грошовими коштами великого підприємства, яке має відокремлені структурні підрозділи, слід визначити методику планування, прогнозування, бюджетування, аналізування й контролювання грошових коштів в розрізі кожного відокремленого підрозділу, а також прийняти рішення про те, якою буде ця робота: централізованою (здійснюється на рівні апарату управління підприємством) або децентралізованою (здійснюється на рівні структурного підрозділу).

На нашу думку, ця робота повинна проводитися централізовано, оскільки тільки за такої організації є можливим комплексне рішення цього завдання, за якого необхідно на перше місце ставити досягнення цілей та кінцевих фінансових результатів всього підприємства. Після розроблення планових документів вони доводяться до конкретних структурних підрозділів, де, можливо, коригуються з урахуванням особливостей структурного підрозділу та господарської ситуації, що склалась на поточний момент часу. Після чого відбувається їх затвердження органом управління підприємства, а в директивній формі вони надходять до структурних підрозділів. Весь цей комплекс робіт повинен бути завершений до початку планового періоду. Протягом планового періоду коригування директивних планових документів є можливим тільки як виняток і тільки органом управління підприємства, який розробив та затвердив ці документи.

Під час планування грошових коштів доцільно розглянути процес притоку та відтоку грошових коштів за минулий відповідний період. Необхідно планувати обсяги грошових коштів загалом по підприємству та за його структурними підрозділами з урахуванням регіональних особливостей,

враховувати як внутрішні, так і зовнішні потоки грошових коштів.

Складання близьких до факту прогнозів руху грошових коштів, а саме щоденних, щодаєкадних, місячних, квартальних або прогнозу руху грошових коштів з певного періоду до кінця року, має також велике значення.

У ситуації дефіциту ресурсного забезпечення не завжди вдається скласти коректний бюджет руху грошових коштів, збалансувавши за часом обсяги притоку та відтоку грошових коштів, адже в цьому разі залишки грошових коштів не завжди підтверджуються документально, що приводить до гострої необхідності передбачати та оперативно вживати заходів у ситуаціях, які можуть зробити істотний вплив на зміну або припинення бізнес-процесів підприємства, привести до суттєвих збитків.

Під час організації процесу бюджетування слід врахувати, що разом з методом планування від досягнутого обов'язковою умовою коректного складання бюджету рух грошових коштів є його складання на базі вже підготовлених бюджету доходів та витрат і бюджету інвестиційних витрат підприємства.

Складання бюджету руху грошових коштів на підприємстві, що має низку відокремлених структурних підрозділів, полягає в консолідації бюджетів кожного з них. В умовах централізації схема бюджету повинна бути також єдина, як і єдине програмне забезпечення до обслуговування затвердженої схеми. В обліковій політиці підприємства задля бухгалтерського обліку чітко прописується аналітика до рахунків та субрахунків бухгалтерського обліку, що дає змогу класифікувати грошові кошти, щоби мати можливість стратегічно управляти ними.

Організація поточного обліку та контролю грошових коштів здійснюється на базі бухгалтерського обліку. Великим комерційним підприємствам, що мають мережу відокремлених структурних підрозділів, для організації цієї роботи доцільно виділити окрему ланку, а саме фінансовий (розрахунковий) відділ, в обов'язки якого входять щоденний облік та контроль притоку, відтоку й залишків грошових коштів в касах, на банківських рахунках як підприємства, так і відокремлених структурних підрозділів, організація за допомогою програмного забезпечення можливості не тільки класифікувати грошові кошти, але й забезпечити їх прозорість в онлайн-режимі.

Важливими напрямками роботи цього відділу є:

- робота щодо планового перерозподілу грошових коштів між відокремленими структурними підрозділами задля забезпечення безперервної роботи мережі;

- контроль виконання бюджету руху грошових коштів, затвердженого кожним відокремле-

ним підрозділом, (ведення цього напряму пояснює назву відділу).

Контроль за рухом грошових коштів викликаний необхідністю запобігання непередбачених та несприятливих фінансових ситуацій. Локальними актами підприємства повинна бути затверджена методика здійснення попереднього контролю на стадії складання бюджетів руху грошових коштів; поточного контролю (бюджет повинен бути виконаний з мінімальними відхиленнями); наступного контролю (дослідження досягнутих результатів, на базі яких приймаються управлінські рішення оптимізації руху та використання грошових коштів).

Окремо слід відзначити важливість щоденного контролю лімітів залишків грошових коштів у касах відокремлених структурних підрозділів великих підприємств, дотримання яких дасть змогу забезпечити:

- акумулювання грошових коштів на централизований банківський рахунок підприємства, що дасть можливість більш ефективно управляти вільними коштами;

- мінімізацію залишків грошових коштів в касах за допомогою здійснення своєчасної інкасації грошових сум в банк, що дасть змогу збільшити операційні доходи підприємства за договорами, укладеними між ним та банком про нарахування відсотків на середньоденні залишки коштів на банківських рахунках;

- зниження ризиків розкрадань грошових коштів в касах підприємства;

- забезпечення повернення коштів страховою компанією в межах затвердженого ліміту в умовах укладання договору на страхування грошових коштів між підприємством та страховою компанією під час виникнення страхового випадку.

Пристаючи до аналізу грошових коштів підприємства, маємо чітко визначити всі фактори, що впливають на рух вхідних та вихідних потоків грошових коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю задля виявлення причин нестачі або надлишку грошових коштів, визначення джерел їх надходження та напрямів використання [1].

Аналіз грошових коштів проводиться не тільки за їх видами, але й за обсягами надходження та витрачання, залишків та розподілу в певний період часу.

На великих підприємствах з розгалуженою мережею структурних підрозділів виникає необхідність аналізу правильності перерозподілу грошових коштів для забезпечення стійкої роботи цієї мережі. Особливо важливим є аналіз правильності перерозподілу грошових ресурсів на підприємствах, які мають соціальну значимість в низці галузей економіки і, як правило, мають низку збиткових з абсолютно неліквідним балансом підрозділів.

Для ефективного управління грошовими коштами на підприємстві необхідно мати службу внутрішнього контролю та службу внутрішнього аудиту, які повинні здійснювати контрольні функції на всіх стадіях управлінського процесу та в часі попередньо, в поточному режимі та подальшому. На нашу думку, основними завданнями служби внутрішнього контролю має бути суворе виконання управлінських рішень, виявлення відхилень та чітке їх пояснення, розроблення заходів щодо їх попередження у майбутньому. Служба внутрішнього аудиту повинна виявляти резерви підвищення ефективності управління грошовими коштами та всього управлінського процесу на підприємстві загалом.

Висновки з проведеного дослідження. Управління грошовими коштами підприємств, що мають мережу структурних підрозділів, має здійснюватися не тільки на основі загальних принципів економічної ефективності, відповідальності за результати фінансової та господарської діяльності, самофінансування, створення грошових резервів, фінансового контролю, але й на забезпеченні достовірності обліку грошових коштів в розрізі кожного підрозділу. В умовах кризи економіки України розроблення та затвердження на великих підприємствах локальних актів, що враховують всі галузеві, регіональні особливості, на всіх етапах управління грошовими коштами від процесу їх планування до прийняття управлінських рішень на основі їх аналізу, є обов'язковою умовою вдосконалення розвитку та забезпечення сталого фінансового стану підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І.А. Управление денежными потоками. Киев : Ника-Центр, 2007. 752 с.
2. Дахнова О.Є., Городецька Т.Е., Семенець А.О. Аналіз стану грошово-кредитної безпеки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 1 (175). С. 277–285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_1_34 (дата звернення: 03.06.2019).
3. Івченко Л.В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 798–803. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/167.pdf> (дата звернення: 03.06.2019).
4. Мартякова О.В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Наукові праці. Серія: Економічна*. 2007. Вип. 32 (126). С. 158–162.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 р. № 433 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1373-15> (дата звернення: 03.06.2019).
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від

7 лютого 2013 р. № 73 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 03.06.2019).

7. Побережець О.В. Методика обліково-аналітичного забезпечення системи управління грошовими потоками суб'єктів макроекономічного середовища. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2017. Т. 16. Вип. 3 (37). С. 55–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2017_16_3_7 (дата звернення: 03.06.2019).

8. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2346-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 03.06.2019).

9. Сьомченко В.В. Грошові кошти та розрахунки як об'єкт бухгалтерського обліку і контролю. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 488–492. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/42732> (дата звернення: 03.06.2019).

10. Шум М.А., Тюріна Д.М. Організаційні аспекти підвищення аналітичних можливостей бухгалтерської фінансової звітності. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка*. 2016. Т. 21. Вип. 6. С. 210–213. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_47 (дата звернення: 03.06.2019).

REFERENCES:

1. Blank Y.A. (2007) *Upravleniye denezhnymi potokami* [Cash flow management]. Kyiv : Nika-Tsentr (in Russian).

2. Dakhnova O.Ye., Horodetska T.E., Semenets A.O. (2016) *Analiz stanu hroshovo-kredytnoi bezpeky Ukrainy* [Analysis of the state of monetary and security of Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky. Naukovyi ekonomichnyi zhurnal* [Actual problems of the economy. Scientific Economic Magazine], no. 1 (175), pp. 277–285. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_1_34 (accessed: 03 June 2019).

3. Ivchenko L.V. (2016) *Sutnist hroshovykh koshtiv: pidkhody do vyznachennia* [Essence of money: approaches to the definition]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [Global and national problems of the economy], vol. 10, pp. 798–803. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/167.pdf> (accessed: 03 June 2019).

4. Martiakova O.V. (2007) *Hroshovi potoky v systemi upravlinnia finansovo-hospodarskoiu diialnistiu pidpriemstva* [Cash flows in the management system of financial and economic activity of the enterprise].

Scientific works. Series: Economical, vol. 32 (126), pp. 158–162.

5. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy “Metodychni rekomendatsii shchodo zapovnennia form finansovoi zvitnosti” [Methodical recommendations for completing the forms of financial statements: the order of the Ministry of Finance of Ukraine] (28.03.2013) no. 433. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1373-15> (accessed: 03 June 2019).

6. Natsionalne Polozhennia (Standart) bukhhalterskoho obliku 1 “Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti” [National Accounting Standard 1 “General Requirements for Financial Statements” : Order of the Ministry of Finance of Ukraine] (07.02.2013) no. 73. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (accessed: 03 June 2019).

7. Poberezhets O.V. (2017) *Metodyka oblikovo-analitychnoho zabezpechennia systemy upravlinnia hroshovymy potokamy subiektiv makroekonomichnoho seredovyscha* [Method of accounting and analytical support of the cash flow management system of the subjects of the macroeconomic environment]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia* [Market economy: modern theory and practice of management], vol. 16, is. 3 (37), pp. 55–70. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rectpu_2017_16_3_7 (accessed: 03 June 2019).

8. Zakon Ukrainy “Pro platizhni systemy ta perekaz koshtiv v Ukraini” [About payment systems and money transfer in Ukraine: Law of Ukraine] (05.04.2001) no. 2346-III. *Verkhovna Rada of Ukraine*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (accessed: 03 June 2019).

9. Somchenko V.V. (2012) *Hroshovi koshty ta rozrakhunky yak obiekt bukhhalterskoho obliku i kontroliu* [Cash and settlement as an object of accounting and control]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu* [Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis], vol. 3 (24), pp. 488–492. Available at: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/42732> (accessed: 03 June 2019).

10. Shum M.A., Tiurina D.M. (2016) *Orhanizatsiini aspekty pidvyshchennia analitychnykh mozhlyvostei bukhhalterskoi finansovoi zvitnosti* [Organizational aspects of increasing the analytical capabilities of accounting financial statements]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Ekonomika*. [Bulletin of the Odessa National University. Series: Economics], vol. 21, is. 6, pp. 210–213. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2016_21_6_47 (accessed: 03 June 2019).

Kuzkin Yevgen

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Head of Department of Local Budgets of Ministry of Finance of Ukraine

Semenets Alina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Accounting, Audit and Economic Analysis

Kharkiv Institute of Finance

Kyiv National University of Trade and Economics

Podhaichenko Kateryna

Student

Kharkiv Institute of Finance

Kyiv National University of Trade and Economics

ACCOUNTING AND CONTROL SUPPORT OF THE CASH MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

In the context of the financial and economic crisis, there is an urgent need to develop, on the basis of effective accounting and analytical support, a cash management system that takes into account the specifics of the work of large enterprises with separate structural divisions. To manage money means to carry it out: planning; forecasting; budgeting; current accounting and control; cash analysis; Based on the above actions, operational impact on business processes in order to optimize cash flow.

The purpose of the article is to study the processes of organization of accounting and control of funds at the micro level in relation to the conditions of the modern domestic economy.

The article examines the accounting and control support of the cash management of an enterprise, which has a significant number of separate structural units in the context of the financial and economic crisis and the period of transition from financial and economic crisis to stable development. This research topic is due to the economic development of Ukraine in modern conditions. In cash management, the method of planning, forecasting, budgeting, analyzing and controlling funds in the context of each separate structural unit is of paramount importance. It is of decisive importance whether this work will be centralized (carried out at the level of the enterprise management apparatus), or whether it will be carried out in a decentralized manner (carried out at the level of each structural division). The work substantiates the expediency of carrying out this work in a centralized way, since, in the authors' opinion; only with this form of work organization can an integrated and optimal solution of the tasks set be reached, namely, achieving the highest financial results at the enterprise level as a whole. The paper considers the cash planning process, within which it is advisable to consider the process of cash inflow and outflow over the past relevant period. It is necessary to plan the amount of cash in the organization as a whole, and in its structural subdivisions, taking into account regional peculiarities, to take into account both internal and external cash flows. When organizing the process of budgeting funds, it should be noted that along with the planning method of the achieved, a mandatory condition for the correct budgeting of cash flow is its compilation and coordination on the basis of the already prepared budget of income and expenses; budget investment costs and other interrelated budgets of the enterprise.

The article can be useful both for practitioners involved in the accounting and control of funds in enterprises, and in the system of training and advanced training of personnel.

The paper discusses the main directions of improving the efficiency of accounting and control of funds at enterprises in modern conditions.